

فرصت‌ها و چالش‌های بخش معدن کشور

دکتر محمد یزدی استاد دانشکده علوم زمین دانشگاه شهید بهشتی

و عضو هیئت رئیسه انجمن زمین شناسی ایران

اول خرداد معادل ۲۱ ماه مه میلادی مصادف با روز جهانی معدن است اختصاص این روز فرصت مناسبی است که به یکی از مهم‌ترین پيشران‌های اقتصاد یعنی بخش صنعت و معدن پرداخته شود. این بخش دارای فرصت‌ها و چالش‌هایی به شرح زیر است:

۱- سهم بسیار کم و یک درصدی با بازدهی پایین بخش معدن در ارزش تولید کشور علیرغم داشتن یک درصد جمعیت جهان، ۷ درصد ذخایر معدنی جهان (۳۷ میلیارد تن ذخایر قطعی و ۵۷ میلیارد تن ذخایر احتمالی و ۶۷ نوع ماده معدنی). به منظور ارتقاء سهم این بخش بایستی اقدامات اساسی زیر صورت گیرد تا این سهم به ۳-۵ درصد ارزش تولید کشور برسد.

۲- طبق گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس در سال ۱۴۰۰ چالش‌های بخش معدن شامل موارد زیر است. ۴۴ درصد مربوط به قوانین و دولت و نبود یک راهبرد طولانی و مشخص معدنی؛ ۳۳ درصد مربوط به سوءمدیریت و مشکلات معدن‌داران؛ ۱۳ درصد مربوط به معضلات محیط زیستی و منابع طبیعی و ۱۰ درصد هم مربوط به مشکلات بین‌المللی است. اقداماتی نظیر تغییرات مدیریتی درست و اصولی، مصوب کردن راهبرد معدنی، رفع ناهماهنگی با قوانین بالادستی و رفع تداخلات قانونی باعث حل حدود ۷۵ درصد مشکلات این چالش خواهد شد.

۳- اشتغال‌زایی متلاطم این بخش و چالش‌های کارگری زیاد از جمله چالش‌های دیگر این بخش محسوب می‌شود. رعایت استانداردهای لازم در زمینه دستمزد و تعیین شرایط حقوقی و قانونی و منصفانه دستمزد کار باعث حل این چالش خواهد شد.

۴- نگرانی عمومی نسبت به سوءاستفاده و رانت‌خواری عده‌ای خاص و تاراج اموال عمومی در بخش معدن از دیگر چالش‌های این بخش محسوب می‌شود. شفاف کردن کسب و کار در معادن و واگذاری درست مالکیت معادن می‌تواند به حل مشکلات این بخش کمک نماید.

۵- چالش‌های محیط زیستی و منابع طبیعی معادن از مهم‌ترین چالش‌های بین بخشی معدن محسوب می‌گردد. بازنگری در قوانین موجود و اقدامات اجرایی برای حفظ محیط‌زیست و منابع طبیعی طبق اصول علمی و تجارب بین‌المللی راه حل این بخش از چالش‌ها است.

۶- خام‌فروشی و صادرات مواد خام معدنی با بهره‌وری کم یکی از چالش‌های فعلی معدن است. متوقف کردن سیاست‌های جزیره‌ای و رانته صادراتی خام‌فروشی و ایجاد واحدهای فراوری و بهره‌برداری روزآمد می‌تواند به رفع این مشکل کمک کند.

۷- عدم توجه کافی به کاربرد فناوری‌های نوین در اکتشاف، استخراج، فراوری و بهره‌برداری از منابع معدنی از مشکلات پیش روی معدن محسوب می‌شود. کاربرد فناوری‌های نانو، زیستی و رباتیک و هوش مصنوعی به منظور افزایش بهره‌وری و روزآمدی این بخش از ضروریات افزایش بهره‌وری معادن بویژه با توجه به رویکرد راهبردی توسعه اقتصاد دانش بنیان است.

۸- از ۱۱۷ پهنه معدنی با وسعتی حدود ۴۶۲ هزار کیلومتر مربع (۴/۱ وسعت کشور) فقط حدود ۳۰ درصد اکتشافات سیستماتیک صورت گرفته است. برای رفع این مشکل لازم است نسبت به افزایش سرمایه‌گذاری، تغییر ساختارها، تقویت جدی سازمان زمین‌شناسی برای انجام اکتشافات سیستماتیک در کل این پهنه‌ها به منظور کشف ذخایر جدید معدنی اقدام شود.